

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

בחוקותי תשע"א

פרשת שבוע

בין פסח לעצרת, בין יום העצמאות ליום ירושלים

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

גם השבוע נעסוק בשאלת הקשר בין הצד התורני של החיים היהודיים, לבין הצד של החיים הלאומיים, שיכולים לבא לידי ביטוי רק במדינה עצמאית.

בהמשך לדברינו על פרשת אמור תשע"א, נבחן את הדברים שוב, (מתוך עיון בפעולותיהם של דוד בן ישי ושלמה בנו, מייסדיה של מדינת ישראל הראשונה.

דוד נוקט את הצעדים הבאים, אחרי שהומלך על כל שבטי ישראל בחברון:

א. בוחר עיר בירה שתסמל את איחוד כל השבטים לישות מדינית אחת וכובש את ירושלים. בין יתרונוניה של העיר:

1. לא ישבו בה יהודים מאז ימי יהושע, שתלה את מלכה ושבט יהודה העלה אותה באש (יהושע י' כו, שופטים א' ח).

2. העיר מחברת את בניה של לאה עם בניה של רחל- הגבול בין יהודה ובנימין עובר בתוכה (יהושע ט"ו ז-ח).

נוסיף עוד, שיש דעה בחז"ל האומרת כי ירושלים "לא נתחלקה לשבטים" (יומא יב ע"א). וז"ל הכתוב: "וַיִּלְפַּד דָּוִד אֶת מְצֻדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד" (שמואל ב' ה' ז).

ב. דוד קושר קשרים דיפלומטיים המבטיחים לו חומרי גלם וידע הנדסי, שיאפשרו לו מפעלי בניה לאומיים. וז"ל הכתוב:

"וַיִּשְׁלַח חִיָּבָם מֶלֶךְ צוּר מְלָאָכִים אֶל דָּוִד (קשר דיפלומטי) וַיַּעֲצֵי אֶרְזִים (חומרי גלם) וַיְחַרְשֵׁי עֵץ וַיְחַרְשֵׁי אֶבֶן קִיר (ידע הנדסי).

ג. הוא מעלה את הארון לעיר דוד, כצעד ראשון לקראת בנין המקדש בתוכה. בכך הוא הופך את ירושלים גם לעיר הבירה הרוחנית-תורנית של עם ישראל.

אם כך, הסדר הוא קודם כל עצמאות וישות מדינית מסודרת ורק אח"כ מקדש. גם אצל שלמה אנו רואים הקפדה על סדר זה.

שני הפרקים הראשונים של ספר מלכים עוסקים בשאלה מי ישב על כסאו של דוד. פרקים ג-ה עוסקים בבניינה המדיני, כלכלי, בינלאומי של מלכות שלמה. רק אז, בפרקים ו-ח עוסק הנביא בבניין המקדש.

סדר זה גם הוא בהתאמה, קודם ממלכה ואח"כ מקדש.

נוסיף על כך כי לאחר פרקי המקדש, בפרקים ט-י, ממשיך הנביא לעסוק בבניין המדיני של מלכות שלמה. בכך, עוטף העניין המדיני את המרכז הרוחני במעטפת שאיננה מאפשרת הפרדה בין הדברים.

זהו גם סדר המאורעות בספירת העומר.

פסח - יציאה מעבדות לחירות מבחינה פיזית ומדינית. רק אחר כך הגעה לשבועות המסמל את החירות הרוחנית. קבלת התורה מאפשרת הכנסת תוכן רוחני למסגרת הלאומית.

גם בימנו זכינו לעצמאות מדינית והכרזה על הקמת המדינה בה' באייר ואחרי פחות משני עשורים לשחרורה של ירושלים השלמה ומקום המקדש, בכ"ח בחודש זה.

הבה נתפלל כי נזכה בקרוב, שהישות המדינית לה זכינו, תהיה יותר ויותר יהודית במהותה, מה שיאפשר לבנות אותה כשמרכז הווייתה - ערכיה התורניים.

לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט	לע"נ הרב שלמה מרזל ז"ל נלבי"ע י' אייר תשע"א
--	---	---	---

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

בשיפוצים – ב'

הרב משה ארנרייך, אב"ד ארץ חמדה גזית

המקרה:

גב' וייס בקשה לערוך שיפוץ מקיף בדירתה. לצורך כך בקשה מספר הצעות מחיר מקבלנים שונים. לאחר ביקור קבלן השיפוצים – 'חיים הבנאי' בדירה, ולאחר שהראה לנתבעת עבודות אותן ביצע, נבחר חיים למשימה. קודם להתחלת העבודה, העביר חיים לגב' וייס הצעת מחיר בסיסית לעבודה בה פורטו השיפוצים והעלויות לפי סעיפים. הצעת המחיר זו לא נחתמה על ידי הגב' וייס מעולם.

חיים הבנאי, ביצע את מרבית השיפוצים בדירה, כאשר במהלך השיפוצים, היו הרבה שינויים מן המתוכנן. לסכסוך היבטים רבים, ואנו נתייחס בגיליון זה לשניים מהם: בין הגב' וייס וחיים התגלע ויכוח נוקב ביחס לתשלום עבור תוספות שונות מעבר למתוכנן מראש, ובעקבותיו גם ויכוח ביחס למחויבותה להצעת המחיר הראשונית לפרטיה.

גב' וייס טוענת שלא חשבה שלתוספות אלו עלויות משמעותיות, ועל פי דרישתו של חיים, מדובר בעלות שחורגת במידה רבה מהעלות הכוללת המתוכננת. בנוסף, היא טוענת שכלל לא חתמה על הצעת המחיר והיא עשתה זאת במתכוון. לכן אין ללמוד ממנה דבר וחצי דבר ביחס לעלויות ובוודאי שלא ביחס לעלות התוספות המדוברות. על כן לבד מהויכוח על התוספות, ישנם גם כמה פריטים בהצעת המחיר שנקוב בעניינם עלויות מוגזמות, ואין סיבה שתשלם עבורם את המחיר הנקוב בהצעה, אלא את המחיר הממוצע בשוק למלאכות אלו.

לעומתה, לדעת חיים הקבלן, מסמך הצעת המחיר מחייב לגמרי, והוא לא מבין איך אפשר לערער על כך. ולגבי מה שלא קבעו מחיר, עליה לשלם לו את המחירים שהוא רגיל לקחת מלקוחות עבור אותן תוספות. הרי ברור שאין מתנות חינם, ואם רצתה היה עליה לברר את המחיר המדויק. משלא ברה, עליה לשלם כפי שהוא רגיל לקחת מלקוחות שונים, והוא מוכן להוכיח שאלו הם המחירים שהוא לוקח עבור אותם מלאכות. בנוסף לכך, חלק מהעבודות הן הרחבה של עבודות קיימות בהצעת המחיר, ועל כן גב' וייס ידעה בדיוק כמה תידרש לשלם בעבורן.

בגליון הקודם, הובא פסק הדין שלהצעת המחיר שהוגשה לגב' וייס ושהיוותה את הבסיס לתחילת העבודה, יש תוקף למרות שלא חתמה עליה, והיא אינה יכולה להתנער ממנה.

בגליון זה נדון במחלוקת ביחס לתשלום עבור התוספות השונות.

דין

כמה יש לשלם על עבודה שלא נקבע עבורה מחיר מוסכם מראש?

בסוגיה במסכת בבא מציעא (עו ע"א), דנה הגמרא בו שכר אדם פועלים באמצעות שליח, והשליח התחייב בשם בעל הבית לשכר מסוים, אך אמר לפועלים: "שכרכם על בעל הבית". התברר שהשליח הבטיח לפועלים שכר גבוה ממה שאמר לו בעל הבית. במקרה כזה, מתייחסים לדבר כאילו לא נקבע שכר כלל, ועל כן נותן להם כמנהג המדינה. ובמצב בו יש מנהגים שונים נפסק (שו"ע חו"מ סימן שלב, א):

היה במדינה מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה, אינו נותן להם אלא שלשה.

דהיינו, אם נשכר בעל מלאכה ללא קביעת מחיר – יש לשלם על פי המחיר הנמוך הנהוג ביחס לאותה מלאכה, שכן ידעתו [של מזמין עבודה] על שער הזול.

לכאורה אם כן, היה נראה, שעבור התוספות, עבורן לא נקבע מראש מחיר, יש לשלם על פי התמחור הנמוך הקיים במדינה לעבודות אלו.

עם זאת, מצאנו מצבים בהם יש לשלם לעובד שלא נקבע עימו שכרו, יותר מהשכר המינימאלי. בתשובת הריב"ש (סימן תעה, והביא דבריו הרמ"א חו"מ שלג, ח) דן ב"שליח צבור שהשכיר עצמו עם מנהיגי העיר לשנה בתנאי כך וכך, ואחר כך השכיר עצמו לבני העיר הזאת עם מנהיגים שניים, ולא התנה". בני העיר טוענים שאין להמשיך ולתת לשליח הציבור את התנאים של השנה שעברה, כיוון שלא התייחסו אליהם במפורש, ואילו הש"ץ דורש לשמר את תנאיו. הריב"ש מכריע ש: "ודאי על תנאי הראשון השכיר עצמו."

דהיינו, שכל שהיתה שכירות ביניהם לדבר מסוים, והמשיכו את השכירות ולא ציינו ששינו את התנאים, ממשכיכים על דעת התנאים הראשונים. ולכן אם נשכר פועל לעשות מלאכה מסוימת, ואחרי כן ביקשו ממנו לעשות מלאכה דומה, הכוונה היא לשלם לו שכר דומה. ניתן להסיק, שכל עבודה (לדוגמה – הוספת שקעים חשמליים) שמתוחרת בהצעת המחיר המקורית, יש לגבות את אותו מחיר גם עבור אותן תוספות.

המהרשד"ם (שו"ת מהרשד"ם, חו"מ סימן של"ה) בתשובה התייחס למצב בו אדם הזמין מאומן מלאכה וסיכם עימו מחיר, ואחר כך כמה חודשים חזר והזמין ממנו מלאכה דומה. הוא קיבל את טענת האומן, שרמת המחירים בשוק עלתה, ועל כן אין באפשרותו של מזמין העבודה להסתמך על התמחור האחרון. זאת ועוד, הוא קובע, שאם בהזמנת העבודה הקודמת רמת המחירים של האומן גבוהה מהמחיר הנמוך בשוק, מזמין העבודה לא יכול להסתפק בתשלום של המחיר הנמוך ביותר בשוק: "דנימא דאתרעא זיל קא מכוין באי זה שיהיה [=שנאמר שהתכוון לשער הזול יהיה אשר יהיה], זה אי אפשר שהרי גילה דעתו פעם ראשונה ושנייה".

דהיינו, כיוון שזמין העבודה הכיר את רמת המחירים של האומן, ולמרות זאת בחר בו מחמת שיקולים מקצועיים – לא ניתן להסתפק בתשלום 'כשער הזול'. הוא מוסיף את מרכיב האשמה של שני הצדדים בכך שלא קבעו מחיר, ועל כן פוסק ש"משמנים ביניהם", דהיינו קובעים מחיר ממוצע לתשלום.

גם בענייננו, הזמנת התוספות, נעשתה על רקע כל ההתקשרות בין הצדדים, ואם נכונים הדברים בשתי עסקות שונות, ק"ו הדברים במסגרת עסקה אחת. על כן, ברור שדעתם של חיים וגב' וייס הסתמכה על רקע ההסכם, והנתבעת לא יכולה לטעון שידעתה על שער הזול.

פסק הדין

להצעת המחיר תוקף מחייב, ויש לשלם על כל פריט כפי שתומחר בה.

ביחס לתוספות שעבודות דוגמתן תומחרו בהצעת המחיר – יש לשלם עבור התוספות, את אותו סכום שנקבע בהצעת המחיר הראשונית.

בעבודות שלא הוזמנו כמותן במסגרת ההסכמה הראשונה, יש לקבוע על פי מחיר ממוצע, שנקבע על ידי מומחה בית הדין.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

Sydney, Australia

סידני, אוסטרליה
סיון תשס"ז

הכשרת מדיח כלים תעשייתית

שאלה

קהילתנו עומדת להשתתף בכינוס שייערך במלון גדול. אנחנו רוצים להכשיר את מדיח הכלים של המלון יחד עם כל המטבח, כדי שנוכל להשתמש בו. המגשים של המדיח מצופים בפלסטיק קשיח. האם צריך הגעלה או שמספיק להפעיל את המדיח נקי פעם אחת בטמפרטורה המרבית?

תשובה

- א. לכתחילה ראוי להגעיל ברותחין הן את המגשים והן את מדיח הכלים עצמו, ואין להסתפק בהפעלתו על החום הגבוה בלבד¹. כשאי אפשר, ניתן לעשות זאת על-ידי עירווי מקומקום רותח בעודו מחובר לחשמל וממשיך לרתוח.
- ב. במקרה שאין אפשרות כזו ניתן להקל כסוברים שמעיקר הדין אין צורך להגעיל מדיח אלא רק לחכות מעת לעת ולנקותו היטב². מכל מקום לרווחא דמילתא יש להפעילו על החום המקסימלי³.

¹ כפי הידוע לנו ברוב מדיחי הכלים, מי השטיפה אינם רותחים, ואפילו שהבליעה הייתה גם בלא רתיחה – המנהג הוא להגעיל דווקא במים רותחים. עיין ב"אגרות משה" (או"ח ג סי' נח). עיין בקיצור שו"ע (מהדורת תשמ"ה) של הרב פויפר (הלכות בשר וחלב בקונטרס הביאורים סי' א), שהוכיח מ"איסור והיתר" לרבנו יונה (הלכות הגעלת כלים סעי' מ) ומהט"ז (שו"ע יו"ד סי' צד ס"ק ג) שמעיקר הדין בכל הגעלה יש צורך דווקא במים רותחים. אמנם מהר"ן (פסחים ח ע"ב ד"ה ראשון) מוכח שכלי שתשמישו רק בכלי שני די לו בהגעלת מים מכלי שני.

² כיוון שהכלים הכשרים שניח לשטיפה בתוך המכונה יבלעו מלכתחילה טעם לפגם. עיין ב"ילקוט יוסף" (י עמי תפח), שהסיק שבוזה לא גזרו שאינו בן יומו אוטו בן יומו. הוא למד זאת מתשובת הרשב"א (הובאה בט"ז יו"ד סי' קכא ס"ק ב), שהתקשה מה הטעם לכך שמתירים להגעיל כלי שאינו בן יומו אף שאין שישים כנגדו במים, ולכאורה יש כאן נותן טעם לפגם שאסור לכתחילה. תירץ הרשב"א שלא אסרו חכמים להבליע בכלים טעם פגום. לפי זה כך בנידון דידן, שכן במדיח שמים רק כלים ולא מבשלים בו אוכל. וכן הסיק הרב פויפר שם. אלא שב"אגרות משה" (יו"ד ג סי' כט) דחה, שאין לדמות מדיח לדין תשובת הרשב"א, שלא התיר אלא בהגעלת כלים, אך לא בדרך שימוש. מקור לחילוק זה ניתן להביא מהרא"ש (פסחים פרק ב סי' ז), שעל קושיית הרשב"א הני"ל מדוע לא גזרו הגעלת כלי שאינו בן יומו כתב בתירוץ השני שהבא להכשיר כלי אינו רגיל לטעות. וטעם זה אינו שייך אלא במי שמכשיר כלים, ולא במי שמתמש.

³ לרווחא דמילתא יש לעשות כך, כיוון שאין בזה טרחה, ולסמוך על כך שיתכן שיש להחשיב אף הפעלת המדיח על חום מקסימלי כהגעלה, אף שאינו רותח. ניתן להביא לכך ראיה מהגר"א (שו"ע או"ח סי' תנב ד"ה "אך רבים חולקים"), שביאר בטעם הדין שצריך רתיחה בהגעלה משום שכבולעו ברתחה כך פולטו ברתחה. מכך ניתן ללמוד שכשברור שמעולם לא הייתה בליעה ברתחה אין צורך בהגעלה ברתחה. אף ה"אגרות משה", שהצריך רתיחה, לא אמר זאת אלא מפני המנהג. וכן פסק השו"ע (סי' תנא סעיף ו), ואף הרמ"א יודה כאן כיון שאין משתמשים במגשים לעולם ככלי ראשון.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

